

Apartamentul - un documentar despre misterele unor vremuri cumplite

De Getta Neumann

Apartamentul (în ebraică הדירה) este un film documentar, o co-coproducție germano-israeliană, scris și regizat de Arnon Goldfinger, difuzat pentru prima oară în septembrie 2011 în Israel. Filmul, distins cu premii prestigioase, aclamat de critici și public, a rămas în Israel pe afiș timp de treisprezece luni și a devenit al treilea cel mai vizionat film în 2011. În 2012 filmul a fost apreciat de publicul european și american și i s-au decernat premii mai la toate festivalurile de film. Criticul de film Avner Shavit a descris *Apartamentul* ca „unul din cele mai bune documentare israeliene făcute vreodată”, „unul din documentele cele mai interesante despre Shoah.” Doua săptămâni după ce l-am văzut pe canalul de televiziune Arte, filmul continuă să mă preocupe.

După moartea bunicii de 98 de ani, mama mamei lui, Arnon Goldfinger filmează cum familia goleşte treptat apartamentul tixit cu relicvele unei lumi de dinainte de război. Cineastul din el adulmecă un subiect de interes pentru un film. La început bâjbâie, caută, fără să știe ce. În cei 70 de ani petrecuți în Israel, Gerda Tuchler refuzase să învețe ebraica și trăise împreună cu Kurt, soțul ei, într-un apartament amenajat în același stil ca și cel abandonat, de nevoie, la Berlin. Duzine de mănuși de piele fină, de poșete elegante se revarsă din cartoane, gulere de blană de vulpe cu cap și coadă, cândva articole de lux și rafinament, amuză familia. Anticarul venit la fața locului azvârle tomurile superbe la grămadă – nimeni nu mai citește Shakespeare și Goethe. Covoare persane, tablouri, bibelouri Hummel, obiecte derizorii în mediul israelian modern, sunt un balast. În acest apartament timpul se oprise, locuitorii se încăpățânașeră să dea ceasul înapoi.

Soții Tuchler în concediu în Germania

Surprizele se succed. În teancul de ziare germane stivuite cu grijă, sare în ochi titlul *Ein Nazi in Palestina* - nazistul Leopold von Mildenstein în vizită în Palestina. Era în 1934, puțini ani înainte ca familia Tuchler să fi fost nevoită să se refugieze din Germania nazistă în Palestina. Cu atât mai stupefiantă este descoperirea că aceștia din urmă îl însoțeau pe von Mildenstein. În mod ciudat, obiectivele naziștilor și ale sioniștilor coincideau în acei ani: naziștii voiau să scape de evrei, iar țelul sioniștilor era să atragă cât mai mulți evrei pentru a construi un cămin în care să fie în siguranță. Hannah, mama lui Goldfinger, citește cu mirare și traduce fiului. Găsesc și un medalion în amintirea acelei vizite, cu o zvastică pe o față, cu steaua lui David pe cealaltă.

Asta nu e tot. Cărți poștale, scrisori, fotografiile de după război revelează că soții Tuchler își petreceau concediul în mod regulat în Germania sau Austria, uneori în compania familiei von Mildenstein. Investigațiile lui Goldfinger dezvăluie că von Mildenstein fusese un timp superiorul lui Eichmann, înainte de a lucra, din 1938 până la sfârșitul războiului, în Ministerul de Propagandă al lui Goebbels.

În albumele de fotografii, meticolos aranjate, mama și fiul se opresc asupra unor poze cu mama lui Gertrud Tuchler, bunica Hannei. Abia acum, la bătrânețe, Hannah află că bunica ei a rămas în urmă în Germania și a fost ucisă în Shoah. Citește scrisorile ei pline de îngrijorare și de dor după nepoțica ei. Niciodată părinții ei nu au amintit-o pe bunica ei, nu au vorbit despre cum a iubit-o, despre cum a pierit.

Mama și fiul se întâlnesc cu Edda, fiica perechii von Mildenstein, în casa ei spațioasă, cu o bibliotecă bogată și tablouri de valoare. Simpatică și primitoare, doamna povestește într-o engleză impecabilă, scoate la iveală un lăncșor cu un pandantiv cu piatră verde, bijuterie tipic israeliană, pe care îl primise cadou de la soții Tuchler. Toți se străduiesc să se comporte firesc, să fie înțelegători și toleranți, să nu rănească sensibilitatea celuilalt. Dar când Edda este confruntată cu dovezi irefutabile despre trecutul nazist al tatălui ei, ea neagă evidența. Vizibil răscolită, schimbă subiectul: *Any other questions ?*

Prima enigmă, stupefiantă, este comportamentul perechii Tuchler. Că l-au însoțit pe von Mildenstein în Palestina cu speranța că statul nazist va înlesni emigrarea evreilor germani, se poate înțelege. Kurt Tuchler era judecător în Germania și a reprezentat comunitatea evreilor care căuta căi de salvare. Dar, ne întrebăm odată cu Goldfinger, cum se poate că perechea a continuat legătura de prietenie după război? Cum se poate că nu și-au pus întrebarea ce anume a făcut acest nazist afabil și cultivat în timpul anilor războiului? Ce știau? Ce au ocultat din memorie? Afinitățile culturale cu cuplul german, nostalgia după mediul european, dezrădăcinarea au fost suficiente să reprime gândul la ororile ideologiei și ale crimelor naziste? Despre ce discutau? Despre Beethoven și Goethe, despre peisaj și hotel, despre cât de gustos este Schmorbraten sau Apfelkuchen? Leopold von Mildenstein era un expert în cocteiluri, despre care a publicat o carte în 1964.

O altă enigmă este comportamentul Hannei - ea rămâne imperturbabilă, nu, zice ea, nimeni nu i-a vorbit despre bunica ei, deci nu i-a lipsit, iar ca fetiță nu a pus întrebări și nici mai târziu. Revelația nu o tulbură, spune ea, și adoptă aceeași atitudine ca și Edda. Pentru ambele, acceptarea faptelor ar însemna să-și judece eventual părinții, poate să-și puna întrebări despre propriile convingeri.

Goldfinger tatonează cu prudență, pune întrebări directe, nu comentează, nici nu condamnă. O singură dată, în ultima secvență, îi mărturisește mamei mirarea că ea nu este tulburată de ce au descoperit. Cercetează în arhive, stă de vorbă cu cei implicați, caută adevărul. Cel istoric îl găsește, explicația însă îi scapă și misterul rămâne nedezlegat - motivele sunt confuze, mecanismul memoriei labirintic, definiția răului și binelui neclară. Coboară jaluzelele, închide apartamentul gol, secretele și nedumeririle dăinuie.

Trailer : <http://www.youtube.com/watch?v=vFmbW9ZhV8s>